

Lucjan Turoś

**ANDRAGOGIKA
AUTOKREACJI**

SPIS TREŚCI

Przedmowa- Prof. Tadeusz W. Nowacki	7
Wprowadzenie	11
I. Dawne i współczesne myśli o kształceniu i samorealizacji	13
1. Starożytni filozofowie o samorealizacji	13
2. Kształcenie ustawiczne i realizowanie samego siebie w ujęciu wybranych autorów	24
a/ Znaczenie kształcenia ustawicznego	24
b/ Autokreacja jako składnik, motyw i siła motoryczna kształcenia ustawicznego	28
3. Autokreacja jako składnik filozofii życia XXI wieku	32
4. Podstawowe pojęcia i problemy autokreacji	41
II. Poglądy wybranych autorów na samokształcenie, samowychowanie i autokreację jako źródło inspiracji dla określenia przedmiotu badań andragogiki autokreacji	51
1. Wychowanie i samowychowanie w ujęciu F. Znanieckiego	51
2. Poglądy W. Okińskiego na procesy samokształceniowe	69
3. Psychologiczne podstawy samokształcenia w interpretacji S. Baleya	79
4. Charakterystyka ludzi samorealizujących się w interpretacji A. Masłowa	88
5. Teoria samokształcenia F. Urbańczyka	93
6. Poglądy K. Wojciechowskiego na samokształcenie	101
7. Teoria kierowania własnym rozwojem w ujęciu Z. Pietrasińskiego	106
8. Istota ludzkiej autokreacji w poglądach Z. Cackowskiego	115
9. Wdrażanie do samokształcenia w ujęciu J. Pólturzyckiego	120
10. Proces samowychowania w poglądach H. Muszyńskiego	125
11. Autoedukacja i autokreacja w ujęciu D. Jankowskiego	134
12. Autokreacja charakterologiczna w ujęciu A. Ratusiowej	143
13. Autokreacja w interpretacji R. E. Bernackiej	153
14. J. Brzezińskiego koncepcja psychologa jako nauczyciela i mistrza	

i jej znaczenie dla andragogiki autokreacji	158
III. Andragogika autokreacji w systemie szczegółowych dyscyplin andragogicznych	163
1. Andragogika ogólna jako teoretyczna i metodologiczna podstawa andragogik szczegółowych /wybrane przykłady/	163
2. Andragogika autokreacji jako dyscyplina stosowana	164
3. Związki andragogiki autokreacji z andragogiką pracy	165
4. Związki andragogiki autokreacji z andragogiką kultury	167
5. Związki andragogiki autokreacji z andragogiką uczestnictwa w życiu społecznym	168
6. Związki andragogiki autokreacji z andragogiką rodziny	170
7. Związki andragogiki autokreacji z andragogiką czasu wolnego ..	172
IV. Metodologia własnych badań autora	175
1. Metodologiczna problematyka pracy autora	175
a/ Przedmiot badań	175
b/ Problematyka badawcza	177
c/ Hipotezy badawcze	180
d/ Metody i techniki badań	181
e/ Rola wywiadu ukrytego w badaniu zachowań i poglądów autokreacyjnych	184
2. Metoda biograficzna w badaniu doświadczeń autokreacyjnych ..	189
a/ Charakterystyka metody biograficznej	189
b/ Opracowywanie i wykorzystywanie dokumentów osobistych w badaniu problematyki aktywności autokreacyjnej	193
3. Przykładowe opracowania pomocne w doskonaleniu warsztatu metodologicznego autora andragogiki autokreacji	199
a/ Rola zwiadu badawczego w ujęciu S. Nowaka	199
b/ Metoda biograficzna w ujęciu J. Pietera	203
c/ Metoda monografii psychologicznej w ujęciu S. Gerstmann'a ..	208
d/ Znaczenie kulturologicznej analizy biograficznej w ujęciu A. Kłoskowskiej	211
e/ Zastosowanie metody autobiograficznej w ujęciu K. Czarnieckiego	215
V. Wyniki własnych badań autora	221

A. Wyniki badań ankietowych /Tabele jako załączniki do pracy/ ...	221
Tabela 1. Autokreacja człowieka dorosłego. Charakterystyka badanego środowiska	221
" 2. Związek autokreacji z samopoznaniem	225
" 3. Związek autokreacji z procesem autoedukacji	228
" 4. Związek autokreacji z planowaniem swojego rozwoju i życia osobistego	229
" 5. Rola studiów w procesie autokreacji	230
" 6. Rola pracy zawodowej, aktualnie lub dawniej wykonywanej, w procesie autokreacji	232
" 7. Znaczenie działalności społecznej w procesie autokreacji ..	234
" 8. Cechy osobowości, jakie można kształtować w procesie autokreacji	236
" 9. Kierowanie procesem autokreacji	238
" 10. Funkcje wzorów osobowych w procesie autokreacji	241
" 11. Skuteczność procesu autokreacji	243
" 12. Rola silnej woli w procesie autokreacji	245
" 13. Wpływ światopoglądu na proces autokreacji	246
" 14. Czynniki skłaniające do podjęcia próby kształtowania osobowości	247
" 15. Trudności do pokonania w związku z podjęciem aktywności autokreacyjnej	248
" 16 i 16 a. Pozytywne skutki uprawiania autokreacji	249
" 17. Czynniki warunkujące efektywność procesu autokreacji ..	250
" 18. Wpływ doświadczenia turystycznego na rozbudzanie potrzeb i aspiracji autokreacyjnych	251
B. Wyniki badań metodą biograficzną /analiza 46 pisemnych wypowiedzi autobiograficznych, badanych studentów. Syntetycznie omówione wypowiedzi od nr 1 do nr 46- patrz załączniki na końcu pracy/	253
C. Synteza wyników badań uzyskanych dzięki technice wywiadu, ankiety i analizy dokumentów osobistych	255
Czynniki kształtujące potrzeby i aspiracje autokreacyjne badanych:	
1. Uwagi wstępne	255

2. Rola studiów wyższych w procesie kreowania potrzeb autokreacyjnych	256
3. Wpływ uczestnictwa w działalności społecznej na autokreację.....	258
4. Praca zawodowa jako źródło aktywności autokreacyjnej	261
5. Znaczenie uczestnictwa w kulturze	263
6. Doświadczenie turystyczne jako zespół przeżyć skłaniających ludzi dorosłych do uprawiania autokreacji	265
7. Pobudzanie aktywności autokreacyjnej przez mass media ..	272
8. Rola sztuki w procesie autokreacji dorosłych.....	275
9. Odkrywanie piękna i osobliwości przyrody jako źródło inspiracji do twórczej autokreacji	284
Uwagi końcowe	289
Bibliografia	297
Załączniki	317
I. Tabele	318
II. Syntetycznie omówione pisemne autobiograficzne wypowiedzi badanych /46 wypowiedzi/	379
III. Ukryty wywiad kwestionariuszowy jako źródło inspiracji w procesie opracowywania kwestionariusza ankiety dotyczącej doświadczeń autokreacyjnych studentów pracujących	475

Przedmowa

Kryzys współczesnej cywilizacji i kultury znajdujący wyraz w rozwoju takich zjawisk, jak: pogłębianie się zróżnicowania sytuacji materialnej społeczeństw, polaryzacja społeczna, podział na bogatych i biednych, terroryzm polityczny, nieustanne wojny lokalne, mała skuteczność edukacji i socjalizacji, renesans irracjonalnych światopoglądów, występowanie nacjonalizmów i ksenofobii, dehumanizacja życia społecznego, wyrażająca się w bezwzględnej walce o byt i w pogoni za zyskiem, upadek autorytetów moralnych i politycznych – wszystkie te procesy są, jak się wydaje, rezultatem nieprzygotowania ludzi dorosłych do rozwiązywania fundamentalnych problemów ekonomicznych, społecznych i kulturowych współczesnego świata.

W tej sytuacji powstawanie nowej dyscypliny naukowej, o której mówi opracowana przez Lucjana Turosa książka pt. „Andragogika autokracji”, ukazuje nowe szanse przezwyciężenia kryzysu kultury i cywilizacji śmierci, a tworzenia cywilizacji miłości.

Praca ta jest świadectwem możliwości doskonalenia siebie, przezwyciężania takich negatywnych cech natury ludzkiej, jakimi są: egoizm, prywata, kult przemocy, agresja, ignorancja, pogarda dla ludzi, wyzysk, niesprawiedliwość, wrogość, ksenofobia, cynizm, nihilizm.

Praca Lucjana Turosa próbuje dać odpowiedź na pytania: jak kształtować siebie, aby sprostać potrzebie tworzenia kultury humanistycznej i demokratycznej; aby rozwinąć w sobie takie cechy, jak: życzliwość do ludzi, zdolność do empatii, otwartość na różne ideały i wartości kulturowe; poczucie odpowiedzialności za siebie i za świat, w którym żyjemy; umiejętność tworzenia warunków sprzyjających poczuciu szczęścia, którego źródłem jest ukształtowanie w swojej osobowości tych cech, które umożliwiają osiąganie sukcesów życiowych, w takich dziedzinach życia, jak: rodzina, praca zawodowa, działalność społeczna, uczestnictwo w kulturze.

Praca Lucjana Turosa posiada ten szczególny walor, że ukazuje rolę autokracji jako czynnika, który nadaje życiu ludzkiemu humanistyczny sens.

Autokracja w ujęciu L. Turosa - to proces samokształtowania człowieka dorosłego, wywierający wpływ na wszystkie dziedziny jego życia i aktywności. Takie ujęcie umożliwia głębsze zrozumienie jego własnej pracy nad sobą, umożliwiające wydobycie z natury człowieka najcenniejszych możliwości rozwoju – jego uzdolnień, egzystencjalnych pragnień, jego indywidualności, jego pragnienia odegrania ważnej roli społecznej, jego marzeń o przeżyciu piękna, jego potrzeba świeckiej, kulturowej - nieśmiertelności.

Praca L. Turosa zawiera przekonujące uzasadnienia tworzenia teoretycznych podstaw dla uprawianej przez dorosłych autokracji intelektualnej, moralnej i charakterologicznej.

Szczególnie cenne w tej pracy jest ukazanie wielowymiarowości procesu autokracji, jej związku z pracą zawodową, życiem rodzinnym i aktywnością społeczną i jej siły oddziaływania.

Prezentowane w tej pracy autokreacyjne doświadczenia badanych studentów potwierdzają olbrzymie znaczenie autokracji jako procesu samopoznania i samodoskonalenia.

Pojęcie autokracji określane dawniej jako samowychowanie ujmuje autor jako proces przystosowania swojej osobowości do wyzwań społecznych i kulturowych XXI wieku i jako pielęgnowanie swojej tożsamości, swojej indywidualności.

Na uwagę zasługuje to, że materiały empiryczne do tej pracy zebrał autor za pomocą metody biograficznej i metody sondażu diagnostycznego.

Materiały empiryczne w pełni potwierdziły przyjętą w pracy hipotezę zakładającą, że autokreacja wyzwala potencjalne możliwości rozwojowe ludzi dorosłych, ich „duchowe moce”, ich ukryte uzdolnienia i umożliwia im twórcze funkcjonowanie w poszczególnych rolach społecznych.

„Andragogika autokreacji” wzbogaca nauki humanistyczne o wiedzę o tym, jak człowiek – dzięki pracy nad sobą – staje się pełnowartościową jednostką ludzką kierującą się w życiu zasadami dobra, prawdy i piękna.

Praca L. Turosa rozwija naukę o człowieku jako twórcy nie tylko życia społecznego i kultury, lecz także jako kreatora siebie samego.

Nauki humanistyczne i społeczne: psychologia, socjologia, historia, etnografia, politologia, ekonomia ujmują człowieka przede wszystkim

jako wynik oddziaływania środowiska naturalnego, społeczeństwa i kultury, edukacji i socjalizacji, organizacji życia zbiorowego, tradycji i współczesnych instytucji społecznych.

„Andragogika autokreacji” natomiast ukazuje nowy wymiar człowieczeństwa i losu ludzkiego – samokształtowanie, samourabianie i samowychowanie. W tej perspektywie poznawczej, jaką kreśli ta dyscyplina naukowa, człowiek jest nie tylko wytworem przyrody i kultury, „kreacją boską”, rezultatem ewolucji, lecz także jest wynikiem autokreacji.

Wartość poznawczą tej pracy potęguje fakt, że zawiera ona trafną charakterystykę dwóch podstawowych funkcji autokracji – przystosowawczą i rozwojową. To dzięki autokreacji człowiek zwiększa swoją przydatność dla społeczeństwa, zdolność osiągania szczęścia, poczucie własnej wartości i świadomość, że może kierować własnym życiem zgodnie ze swoimi ideałami kultury i społeczeństwa.

Podstawowym paradygmatem „Andragogiki autokracji”, potwierdzonym przez badania empiryczne w środowisku studenckim, jest założenie, że autokreacja wyzwala myślenie i aspiracje twórcze i aktualizuje potencjonalne możliwości rozwoju jednostki ludzkiej.

„Andragogika autokreacji” jest pewną formą polemiki i dialogu z tymi koncepcjami człowieka i wiedzy humanistycznej / freudyzm, behawioryzm /, które postrzegają człowieka jako produkt „igraszki podświadomych sił” lub jako rezultat walk klasowych, czy jako wynik edukacji.

Praca L. Turosa ukazuje siłę i znaczenie autokreacji jako procesu poprawiania natury ludzkiej i brania swego losu we własne ręce.

Niewątpliwym walorem tej pracy jest odwołanie się do dorobku tych uczonych, którzy ukazują filozoficzne, socjologiczne i psychologiczne aspekty autokracji i jej rozwojowe znaczenie.

U źródeł światopoglądowych tej pracy leży optymizm andragogiczny – wiara w możliwości rozwojowe człowieka dorosłego i jego możliwości opanowania umiejętności twórczego samokształcenia i samowychowania.

Prof. zw. dr Tadeusz W. Nowacki

Wprowadzenie

Opracowując andragogikę ogólną- jako dyscyplinę podstawową- przedstawiającą teoretyczne podstawy kształcenia, samokształcenia, wychowania i samowychowania dorosłych- byłem pod urokiem tych orientacji filozoficznych, socjologicznych i pedagogicznych /F. Znanieckiego, B. Suchodolskiego, S. Hessena i innych/, które akcentowały znaczenie różnego rodzaju zewnętrznych wpływów wychowawczych, tego typu, jak: szkoły i uczelnie, mass media, grupy społeczne, organizacje, instytucje oświatowe, zakłady pracy.

Badanie empiryczne zachowań ludzi dorosłych, dotyczące ich aktywności zawodowej i kulturalnej, w tym turystycznej uprzytomniły mi, że te zewnętrzne oddziaływania nie wyczerpują możliwości kreowania świadomości i postaw ludzi dorosłych i że nie sięgają do najgłębszych sfer osobowości, kryjących najważniejsze potrzeby i motywy postępowania.

Trwająca przez szereg lat obserwacja moich studentów stacjonarnych i zaocznych kierunków pedagogicznych, ich sposobów myślenia, rozumienia i wartościowania rzeczywistości, utwierdziła mnie w przekonaniu, że ich podmiotowość i starania o zachowanie tożsamości najpełniej manifestuje się w samowychowaniu, samokształtowaniu, czyli w autokreacji.

Dzięki kształtowaniu swojej osobowości, urabianiu siebie, dorośli potrafią zachować krytyczny stosunek do instytucji i środowisk kształtujących poglądy i postawy ludzi dorosłych i kierować swoim rozwojem.

Obecnie moja praca „Andragogika autokreacji” /samokształtowania/ jest próbą ukazania siły, znaczenia i uwarunkowań procesu doskonalenia własnej osobowości i wyzwalać ludzi z obiegowych, stereotypowych wyobrażeń o społeczeństwie, kulturze i wychowaniu.

U podstaw bowiem aktywności autokreacyjnej- jak wynika z moich badań- leży dążenie do sukcesu życiowego i niezadowolenie z siebie.

Te dążenia są siłą motoryczną autokreacyjnej aktywności dorosłych i potwierdzają przyjętą w tej pracy hipotezę, że sztuka kierowania własnym rozwojem wymaga także odpowiednio pogłębionych badań i teoretycznych podstaw.

Powstawanie subdyscypliny naukowej, jaką jest andragogika autokreacji, inspirowana teoriami andragogiki ogólnej, jest rezultatem zrozumienia potrzeby kreowania teorii procesu trudnej sztuki tworzenia siebie samego.

Informacje, teorie, materiały badawcze prezentowane w mojej „Andragogice autokreacji” ukazują przede wszystkim szczególną wartość autokreacji jako procesu doskonalenia natury człowieka, jego wyzwalań się z wad, złych nawyków, szkodliwych poglądów, fałszywych orientacji, procesu brania swoich losów we własne ręce.

Opracowana przeze mnie „Andragogika autokreacji”, zawierająca charakterystykę poglądów studentów na ten proces, określany tradycyjnie jako- samokształcenie, samowychowanie i samodoskonalenie- jest potwierdzeniem związku rozwoju osobowości dorosłych z realizacją ideałów emancypacji człowieka dorosłego, jego upodmiotowienia i usamodzielnienia.

„Andragogika autokreacji” wyrasta na doświadczeniach metodologicznych „Andragogiki ogólnej”. Jest to andragogika szczegółowa /stosowana/, ukierunkowana ideą aktywności samowychowawczej człowieka dorosłego, jego dorastania do racjonalnego i odpowiedzialnego pełnienia ról społecznych.

Praca ta jest próbą dowiedzenia, że kształcenie i wychowanie człowieka dorosłego w ramach instytucji i stowarzyszeń oświatowych i organizacji zawodowych nie wystarcza; potrzebna jest własna aktywność mająca na celu rozwój osobowości i jej przystosowywanie do zmian cywilizacyjnych, społecznych i kulturowych.

Praca moja jest wyrazem optymizmu andragogicznego, którego symbolicznym wyrazem jest np. dzieło Aurello Peccei pt. :”Przyszłość jest w naszych rękach”.

U podstaw procesu autokreacji leży zasada rzetelnego samopoznania i wiara w to, że można być lepszym. Tak ujmowana autokreacja stała się przedmiotem moich badań i umożliwiła mi przygotowanie m.in i tej pracy. A zatem idea emancypacji człowieka dorosłego, jego dążenia do sukcesu życiowego i zachowania tożsamości- to są trzy naczelnne idee mojego opracowania.